

መግቢያ

ጠርባቤ አመራራት

በኢትዮጵያ ውስጥ በስፋት የሚመረቱ የጠርባቤ ዝርያዎች ሞላጫ (Hot Pepper) ሚራሚ (Chili)፣ ጠርባቤ (Paprika)ና የፈረንጅ ወይም ጣፋጭ (Sweet Pepper) ዓይነቶችን ያጠቃልላሉ። የሚፋጀው የጠርባቤ ዓይነት በስፋት የሚመረት ሲሆን በኢትዮጵያ ባህላዊ የምግብ ዝግጅት ውስጥ በተለያዩ መልኩ (ወጥ፣ አዋዜ፣ ቆጭቆጫ፣ ዳጣ፣ ሰንግ) በመዘጋጀት የተለያዩ ምግቦችን በማጣፈጫነትና (በቅመምነት) በቃሪያነት ያገለግላል። ከዚህ በተጨማሪ ከፓፕሪካ አልዮራዥን (Oleoresin) የሚዘጋጅ ሲሆን ከሚያቃጥለው ዓይነት ካፕሳይሲን (Capsaicin) የተባሉትን ለውጭ ገበያ የሚመረቱ የፋብሪካ ውጤቶችን ለማምረት በጥሬ ዕቃነት ጠለቅላል። በተለያዩ መልኩ ወደ ወጭ በመላክም የውጭ ምንዛሪ ያስገኛሉ።

የሚመረትበት አካባቢ

በጠርባቤ ከ2000 ሜትር ከፍታ በታች የሚመረት ቢሆንም በስፋት የሚለማው ከ1400-1900 ሜትር ከባህር ወለል በላይ ነው። ሰብሉ ከ 25-28°C የቀንና 15-20°C ምታ ሙቀት ይፈልጋል። በጠርባቤ ብዙ የአፈር ዓይነቶች ላይ የሚበቅል ቢሆንም በይበልጥ ቀላልና ለም አፈር ይፈልጋል። ምግብ ዓይነት በአብዛኛው ከ600-1200 ሜ.ሜ የዝናብ መጠን የሚፈልግ ሲሆን በወይና ደጋ አካባቢ ለሚኖሩ ገበሬዎች ዓይነተኛ የገቢ ምንጭ ነው። ጣፋጭ ደግሞ በቆላ እና በወይና ደጋ በመስኖ በጠቀም በአብጅቶ በመንግሥት ጠርባቤ ተመርቶ ወደ ወጭ ሲላክ ቆይቷል። የመስኖ ውሃ የሚያገኙ ቆላ እና የወይና ደጋ ገበሬዎች ቃሪያን በማምረት ይጠቀማሉ። ሚጥሚጣ ግን በቆላማ አካባቢ የሚመረት ሲሆን በአብዛኛው ለአገር ውስጥ ፍጆ ጠለቅላል።

የጠርባቤ ምርትና ጥራት ደረጃ በአነስተኛ ገበሬ ሆነ በስፋት አርሻዎች ዝቅተኛ ነው። ለዚህም ዋና ዋና ምክንያቶች ከፍተኛ ምርትና ጥራት ያላቸው ዝርያዎች ዕጥረት፣ ተለጠፍ ጠሽታና የተባይ መከሰትና የተሻሻሉ የአሰራር ዘዴዎችን ያለመጠቀም ናቸው።

ጠርባቤ

በጠርባቤን በስፋት በማምረት ረገድ ከፍተኛ ጠርባቤና የዘር ዕጥረት፣ የጠሽታና የተባይ ችግር ይታያል። ነባር የጠርባቤ ዝርያዎችን ለማሻሻል፣ አገር ውስጥና ከውጭ በተሰበሰቡ አዳዲስ ዝርያዎች የመረጣ ጥናት በማካሄድ በሽግና ተባይን መቆቆም የሚችሉ ለፋብሪካና ለምግብነት (ቃሪያ ጠርባቤ) ተቀባይነት ያላቸውን ዝርያዎች የመለየት ስራ ጠቅላይነት ሲሆን በአሁኑ ወቅት ከፍተኛ ምርት የሚሰጡና ተቀባይነት ጠቅላይ ዝርያዎች በጥናት ላይ ሲሆኑ ሦስት ዝርያዎች (አንድ ለምግብና ሁለት ለፋብሪካ) በቅርቡ ለተጠቃሚው ተለቀዋል።

1996

በምርት ላይ የዋሉና አዳዲስ ዝርያዎች

ጠርባቤ	የቀለም	ጠርባቤ ስፋት (ሳ.ሜ)	የቀመጫ	ምርት (ኩ/ሊ)		ማሳ ሳጠጥ (በቀን)
				የምርምር ማሳ	የጠርባቤ ማሳ	
ጠርባቤ ስገት	ቀ	12	ሰምጠ	20-25	-	130-150
ጠርባቤ ስገት	ቀ	13	ሰምጠ	15-20	-	100-120
ጠርባቤ ጠማ	ቀ	15	ሰምጠ	13-20	-	120-140
ማረቆ ፍሳ	ምጣቆ	11	ሰምጠ	15-20	9-11	110-130
ባቡ ስካሳ	ቀ	13	ሰምጠ	17-22	10-11	120-140

የዘር ምንጭ

በጠርባቤ በተለፈ ጠሽታዎች የሚጠቃ በመሆኑ ዘርን ከሚያስተማምን ምንጭ አግኝቶ አለመጠቀምና አስፈላጊውን የአመራራት ጥንቃቄ አለማድረግ ምርትና ጥራቱን በከፍተኛ ደረጃ ይቀንሳል። በዚህም ምክንያት አንዳንድ አካባቢዎች በጠርባቤን አለማምረት ደረጃ ደርሰዋል። በአሁኑ ወቅት የጠርባቤን ዘር በብዛትና በጥራት አምርቶ የሚያከፋፍል ድርጅት ባለመኖሩ አምራቾች የየራሳቸውን ዘር በባለሙያ ምርጫ እየታዘቡ ማምረት ይጠበቅባቸዋል። ምናልባት አስተማማኝ ጥራት ያለው ዝርያ ከሌለ ጤናማ የሆኑ በርካታ ጠላዎችን፣ የተፈላጊውን ቅርፅና ቀለም ያላቸው ተክሎችን መርጦ ለዘር መጠቀም ምርቱንም ሆነ ጥራቱን በየደረጃው ለማሻሻል ጠራጠራ። በጠርባቤ ተጠላቾች በነፋስና በነፍሳት በከፍተኛ ደረጃ ከሌላው ጋር የመዳቀል (Cross pollination) ባህሪ ስላላቸው ከ200-500 ሜ በላይ ተራርቀው መተካል አለባቸው።

የማምረቻ ወቅት

እንደማንኛውም ሰብል ጠርባቤ ማሳ ተጠቅሞ መጠረስ፣ መሰበሰብና በአግባቡ መዘጋጀት ይኖርበታል። በጠርባቤን በመስኖ ለማምረት በማንኛውም ጊዜ ቅዝቃዜ በማይኖርበት ቦታና ወራት መትከል ሲቻል በዝናም ለማምረት ዘርን በሚያዝያ በማፍለስ ዋናው የዝናብ ወቅት እንደጀመረ በቂ ውሃ አፈር ውስጥ ሲኖር መትከል ያስፈልጋል።

የመደብ አዘገጃጀትና የዘር መጠን

በጠርባቤ የሚመረተው ጩን በመደብ ላይ ዘርቶ ችግኝን በማባዛት ቢሆንም በቀጠ ማሳ ላይ ጩን መዝራትም ጥሩ ምርት እንደሚያስገኝ አንዳንድ ጥናቶች ይጠቁማሉ። ዘርን በቀጠ ታ መስክ ላይ ለመዝራት መስኩ በጥሩ ሁኔታ መዘጋጀት ይኖርበታል። አፈሩ በቂ ውሃ ሲኖረው ሰብሉ በመስኖ የሚመረት ከሆነ ቀደም ብሎ ውሃ በማጠጣት 2.5-3.0 ኪ.ግ ዘር በተጠቀሰው የመትከያ ርቀት ይዘራል። ከስድስት ሃምንታት በኋላ በተክል መካከል በ30 ሴ.ሜ ርቀት አሳስቶ የተነቀሉትን ችግኞች በጎደለው ሥፍራ ይሟላሉ። ችግኝን በማፍለትና ወደ ዋናው መስክ ለማዛመት የሚያስፈልግ የዘር መጠን ከ600-750 ግራም ዘር ነው። እንደ ቦታው አመቺነት

1x10 ሜትር ወይም 1x5 ሜትር የሆኑ መደቦች ከድንጋይና ከኮረት ነጻ ሆነው ይዘጋጃሉ። ከበሽታ ለመከላከል እንዲቻል መደቡን በጭድና በቅጠል በመሸፈን በእሳት ማቃጠል ልጅ። ርጭ የዋናው የዝናብ ወቅት ከመግባቱ ሁለት ወራት ቀደም ብሎ ከሚያዝያ አጋማሽ ጀምሮ ይዘራል። ዘሩ በተጠቃሚ መብላት በ15 ሴ.ሜ በተራራቁ መስመሮች በስሱ ይዘራል። ለአንድ መብላት (1x5ሜ) 25 ስለሚጠቅም ለአንድ ሄክታር መሬት የሚበቃ ችግኝ ለማግኘት 24 መደቦች ልጅ።

የችግኝ ዝግጅት

ችግኝን በማፍላት ወደ መስክ በሚዛመቱበት ወቅት አስፈላጊው ክትትል መደረግ ይኖርበታል። የችግኝ ማፍያ ስብራ እንደሆነ ለመከላከል የሚያስችልና አስፈላጊውንም እንክብካቤ ለመስጠት አመቺ አካባቢ ቢሆን ይመረጣል። አንድን የችግኝ ማፍያ ስፍራ ደጋግሞ መጠቀም በሽታና ተባይን ስለሚያራብ ጤናማ ችግኝን ለማግኘት አይቻልም። ስለሆነም በተቻለ መጠን ቦታውን መቀየርና አርሶ በጸሃይ ማስመታት አስፈላጊ ነው። የበርበራ መደብ ውሃ እንዳይተኛበት ከፍተኛ ጥንቃቄ በማድረግ በየጊዜው እየተከታተሉ ውሃውን ማስወገድ ይገባል። ይህ ካልሆነ ችግኞች በደምጊንግ ላይ (Damping off) በሽታ ሆሉ። ከዚህ በተጨማሪ በቅድሚያ ንጹህ ዘር መጠቀምና ዘሩ ከተዘራ በኋላ በፍላጎት እንዳይታጠብ በመደቡ ላይ ላር በስሱ መገዘገዝ ይጠቅማል። የበርበራ ዘር ከ10-14 ቀናት ውስጥ ይበቅላል። የላር ጉዝገዛ ችግኞቹ እንደበቀሉ በአማካይ ከ15 ቀናት በኋላ መነሳት ይኖርበታል። የችግኝ መደብ ከአረም የጸዳ መሆን አለበት። እንደአስፈላጊነቱ ውሃ በባለ ወንጌት ማጠጫ ማጠጣትና የአፈሩ ለምነትና የችግኞቹ አበቃቀል ማጠቃለያ እንደአስፈላጊነቱ በተለይ ናይትሮጂን በአማካይ 50 ርጭም (1x5ሜ) በሆነ መደብ ላይ ሊደረግለት ይገባል። በሽታ ምልክት ከታየ 10 ግ ርዶሚል ኤም ዜድ በ15 ሊትር ውሃ መርጨት ያስፈልጋል። ችግኝ አስፈላጊው እንክብካቤ ከተደረገለት በአማካይ ከ45-60 ቀናት በኋላ ቁመቱ ከ20-25 ሴ.ሜ ከ3-4 ቅጠል ሲኖረው ለማዛመድ ይቻላል። በጣም ትንንሽና ትልልቅ ማበብ የጀመሩ እንዲሁም የበሽታ ምልክት ማሳይባቸውን ችግኞች ማዛመድ የመጽደቅ ችሎታውን ከመቀነሱም በላይ በምርት ላይ ተጽዕኖ ያደርሳል።

የማሳ ዝግጅትና ችግኝ ማዛመድ

እንደማንኛውም ሰብል በበርበራ ማሳ ተጠቃሚ መብላት፣ መለስለስና በአግባቡ መዘጋጀት ይኖርበታል። ጤናማና ጠንካራ ችግኞች ከመደብ ላይ ተነቅሎው ወዲያውኑ መስክ ላይ መታለፍ። የችግኝ ማዛመድ ተግባር ጠዋትና አመሻሽ ላይ ቢሆን ይመረጣል። ችግኞቹ ከመደብ ሲነቀሱ ሥራቸው እንዳይበጣጠስ ጥንቃቄ ማድረግና በሚዛመቱበት ወቅት በሙቀትና በደረቅ አየር እንዳይጠወልጉ በአርጥብ ሣር መሸፈን ጠቃሚ ነው። በሚተከሉበትም ወቅት ሥሮቻቸው ለጠቅሞ እንዳይጋለጡ መጠንቀቅና በሥሮቹና በአፈሩ መካከል አየር እንዳይኖር በሥሮቹ ዙሪያ አፈሩን መጠቅጠቅ ችግኞቹ እንዳይቆዩ ይረዳል።

የመትከያ ርቀት

በበርበራን በመስፍን ለማምረት ሰፊ ያለ ቦታ የሚያስፈልግ ሲሆን በመስመር መካከል 70 ሴ.ሜ በተክል መካከል 30 ሴ.ሜ ልጅ። በዝናብ ለማምረት ደግሞ 60 ሴ.ሜ በመስመር መካከል 40 ሴ.ሜ ርቀት በተክል መካከል መትክል የተሻለ ውጤት ያስገኛል።

ማጠቃለያ

የማዳበሪያ ዓይነትና መጠን በአፈሩ የንጥረ ነገር ይዘት ይወሰናል። ሆኖም ግን 100 ኪ.ግ/ሄ ናይትሮጂንና 100 ኪ.ግ/ሄ ጻፕ የበርበራን ምርት እንደሚጨምር ጥናቶች ይጠቁማሉ። በምርምር ማዕከላት በተገኘው ልምት 50% በተክል ጊዜና ቀሪው 50% በርበራ ማበብ ሲሆንም ማጠቃለያ ርጭ ውጤት ይሰጣል።

ሰብል በቃ

የበርበራን ምርትና ጥራት ከሚቀንሱ በሽታዎች መካከል ቫይረስ፣ ባክቴሪያል ብላይት፣ ባክቴሪያል ሲኖስፖርት፣ ሩትሮትና ዊልት፣ አመዳይ፣ የዘለላ መስከሰስ፣ ስላ መንጣት (ፖድ ብሊፕፕን) የተባሉት ዋና ዋናዎቹ ናቸው። ቫይረስ የሚተላለፈው በተበከለ ዘር፣ በተባይና በሰው አማካኝነት ነው። ቫይረስን ለመቋቋም የሚችሉ ዝርያዎችንና በቫይረስ ያልተበከለ ችግኝ በመጠቀም በሽታ አስተላልፎ ተባዮችን በመቆጣጠር፣ የበርበራ ቤተሰብ የሆኑ አረሞች (አጠቃላይ እንዲሁም በሽታው የተለከሩትን ችግኞች በመንቀል፣ በማጥፋትና አካባቢን በማጽዳት በሽታውን መጠን ለመቀነስ ይቻላል። የአመዳይ በሽታን (powdery mildew) ለመቀነስ ቶፕሲን 76% በ6.05 ኪ.ግ ወይም ኮሎዲያል ሰልፈር 2.5 ኪ.ግ በሄክታር በ500 ሊትር በሽታው ሲከሰት በየሳምንቱ መርጨት ውጤት ልጅ። ሊኖ ብላይትንና ስቴም ብላይትን ደግሞ ማንኩዚብና ራዶሚል ኤም ዜድ ከ2-3 ኪ.ግ በ600 ሊትር ውሃ በጥብጠ መርጨትና ኮሳይድ 3 ኪ.ግ በ800 ሊትር ውሃ መርጨት የባክቴሪያል ሲኖ ስፖርትን ችግር ይቀንሳል። ባክቴሪያል ዊልትን ለመከላከል ችግኝን በሪጃ አናት ላይ በመትክልና ወሃ እንዳይተኛበት ግራና ቀኙን በዩን በመክፈት ስሩ በሽታው እንዳይበሰብስ ይረዳል።

የበርበራን ምርት ከሚቀንሱ ተባዮች ውስጥ የአጠቃላይ ትልና የድንች ቢራቢር በሁሉም የበርበራ አምራች አካባቢዎች በርበራን የሚያጠቁ በመሆናቸው ሳይጠቁት ለግራን 10% 75 ግራም በ500 ሊትር ውሃ ወይም ታዮዳን 2 ሊትር በ500 ሊትር ውሃ ወይም ካራቴ 50 ሚሊ ሊትር በ100 ሊትር ውሃ በጥብጠ መርጨት ጥሩ ውጤት ያስገኛል። ምስጥ በአንዳንድ የበርበራ አምራች አካባቢዎች ከፍተኛ ችግር ስለሚፈጥር ችግኞቹን 200 ግራም 40% አልድሪን በ100 ሊትር ውሃ በጥብጠ ሥሮቹን ለተወሰነ ጊዜ መዘፍዘፍ የተባዩን ጉዳት ይቀንሳል። በርበራ ካልታረመ ምርትና ጥራቱ ከ90-100% ይቀንሳል። ስለዚህ ችግኝ ከተዛመተ 3 ጊዜ መብላት ይኖርበታል። ከ15-20 እና ከ30-35 ባሉት ቀናት ውስጥ ሁለት ጊዜ ማሳን የአየር ርጥበት ዝቅተኛ በሆነበት ጊዜ መኮትኮትና ከዚህ በኋላ አንድ ጊዜ በጅ ማረም ጠቃሚ ነው።

በሽታ፣ የተባይ፣ የአረም ችግርን ለመቀነስ ማሳውን የበርበራ ቤተሰብ (ቲማቲም፣ ድንችና አጠፋሪስ) ባልሆኑ ሰብሎች ከ3-4 ዓመት ማፈራረቅ ጠቀሜታ አለው። በተጨማሪም ሰብልን በማፈራረቅ ጥቃቱን መቀነስ ይቻላል። ከላይ ለተጠቀሱት በሽታ ዓይነትና ተባዮች የኬሚካል አጠቃቀም ባለሙያን ማማከር ይጠቅማል።

ምርት መሰብሰብና ማክማቸት

በርበራ ለሚሰበሰበው ሙሉ በሙሉ ቀይና ርጥቡዜ ዝቅ ብሎ ዛሬው ሲሰለጠስ (ሲጨብጡት የሚሰበርበት ደረጃ ሲደርስ) ነው። የበርበራ ዛጎን ጥላ ስር በስሱ ማስጣትና ማድረቅ አስፈላጊ ነው። በትክክል የደረቀ የበርበራ ዛጎን ደረቅና ቀዝቃዛ፣ የአይጥና መሰል ችግሮች በማይደርሱበት ስፍራ ማክማቸት ይገባል። የበርበራ ተክል እንደ ዝርያው ዓይነት ከ13-25 ኩንታል የደረቀ ዛጎ ምርት በሄክታር ይሰጣል።

ዘር ማምረት

ዘር ለማምረት ዝርያዎች ከበርበራ ተክል ከ200-500 ኪ.ግ በሄግር ማግኘት ይቻላል። የበርበራ ዛሬው ተለቅሞ ከ3-4 ቀን በጸሃይ በሚገባ ከደረቀ በኋላ ፍሬው በፀ ለላይ። ከዚያ ከ3-5 ቀን ድረስ በጸሃይ በሚገባ መድረቅ ይኖርበታል። በዚህ መሰረት ከተዘጋጀ ዘሩ ሳይበላሽ በከረጢት ወይንም በፍላጎት ስንሽን በነፋሻ ቦታ ላይ ከ3-4 ዓመት ድረስ ማቆየት ይቻላል።

ፅሁፍ ዝግጅት

ሽመዕሽ ስክሲቡና ሰማ ደሳለኝ
መዕከላ ግብርና ምርምር ማዕከል

ቅንብርና ዲዛይን

ኪነፎርሚቲን ኮሚዩኒኬሽን ጃፓርተሚንት
ኪ.ግሙድ

ለተጨማሪ መረጃ

ሽመዕሽ ስክሲቡ ወይም ሰማ ደሳለኝ (ዶር)
ስትክስት ምርምር ፎርሚም
መዕከላ ግብርና ምርምር ማዕከል
 ሣ.ቁ. 436፣ ስዳማ
ስ.ቁ. ሀደ-112186/114625
 ስ.ሀደ-114623
e-mail: narc@telecom.net.et